

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΤΟΥ Κ. ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΗΛΙΑΣ ΖΕΡΒΟΣ ΙΑΚΩΒΑΤΟΣ. Η ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΤΑΝΗΣΟ ΚΙ' Η ΠΡΩΤΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΤΗΣ

Γ'.

κίνησι, πού σημειώθηκε τότε με την εμφάνισι του «Φιλελευθέρου» του 'Ιακωβάτου και των άλλων ριζοσπαστικῶν εφημερίδων τῆς Ζακύνθου και τῆς Κεραύρας, εἶλεν ἄμεσα και ραγδαία ἀποτελέσματα πάνω στην ψυχολογία των λαϊκῶν στοιχείων τῆς Ἐπτανήσου. Παλαιά πάθη, παλαιά μιση, κοινωνικὲς διαφορὲς και διαμαρτίαι, χρονολογούμενες ἀπὸ αἰῶνας ἀνάμεσα στοὺς χωρικοὺς και τοὺς ἀρχόντας, ἀναφωτιστήκαν τότε και ξέσπασαν με πρωτακόστη βιαιότητα. Ἰδίως στην Κεφαλλονία τὸ κίνημα ἔλαβε τεράστιες διαστάσεις. Ὄργανώθηκε ἄμεσως μετὰ τὴν ἀνακήρυξι τῆς ἐλευθεροτυπίας κι' ἐξεργάη τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1848. Ὁ 'Ιακωβάτος ἔλαβε ἐνεργὸ μέρος σ' αὐτό. Ἔσχισε στην πλατεία μετὰ τὰ ἴδια του τὰ χεῖρα τὴν ἀγγελία τῆς ἐκδόσεως μιᾶς ἀντιθέτων φρονημάτων ἀγλωσσικῆς εφημερίδος και μίλησε κατόπιν στο λαὸ γιὰ τὴν ἔνωσι κι' ἐναντίον τῆς Προστασίας. Συνελήφθη ὁμως κι' ἐξορίστηκε, καθώς εἶδαμε, ἐπὶ πέντε μῆνες στοὺς Παζοὺς. Τὸ κίνημα τότε κατατινίγηκε, γιὰ νὰ ξεσπάσῃ ὁμως σὲ λίγο βιαιότερα. Οἱ χωρικοὶ ξανασημώθηκαν στίς 10 Ἀυγούστου 1849, κατέβηκαν ὡς τὸ Ληξοῦρι και παρ' ὀλίγο νὰ γίνουν κίβρι τοῦ νησιοῦ. Κι' εἰνε ἀληθινὸ πὼς οἱ ἐπαναστάτες ἔχαναν φόνους, λάτρησαν σπῖτα και κυριολοκτικῶς ὠργίασαν, ἀλλ' ἡ στάσι τους αὐτὴ ἦταν ἀποτέλεσμα μακροῦς δουλείας και σκληρῆς καταπίεσεως των ἀρχόντων. Σκοπὸς τοῦ κινήματος φαινόταν πὼς ἦταν ἡ ΕΝΩΣΙ μετὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὸν σκοπὸ τοῦτο καθαρά ξάνοιγε κανεὶς και βαθύτερες κοινωνικὲς ἀφορμὲς. Ἡ φτώχεια των χωρικῶν τῆς Κεφαλλονίας, οἱ ἰσχυροὶ τόκοι, οἱ καθημερινοὶ πλειστηριαμοὶ γιὰ μικροχρῆ, ἡ σκληρότητες των ἀρχόντων, οἱ ἰντριγκες τῆς Καμαρίλλας κι' ἡ στάσι τῆς Προστασίας, ὤθησαν τὰ πράγματα στην ἐναντίωσι.

Οἱ Ἄγγλοι ἔλαβαν ἄμεσως δρακόντια μέτρα κατὰ τὴν στασιαστών. Ἀπέκλεισαν τὴν Κεφαλλονία κι' ἐξήρξαν τὸν στρατιωτικὸ νόμο. Αὐτὸς ὁ Ἀρμοστής Οὐάραδος ἔφτασε σὲ τὸ νησί, διέλυσε τὴς ὀμάδες των χωρικῶν και σύστησε ἕκτακτο στρατοδικεῖο γιὰ νὰ δικάσῃ τοὺς στασιαστές. Ὀλόκληρη ἡ Κεφαλλονία τρομοκρατήθηκε. Τὸ στρατοδικεῖο, χωρὶς πολλὲς διατυπώσεις, καταδίκασε στὸν «δι' ἀγχόνης θάνατον» 21 χωρικοὺς, ἑκατοντάδες ἄλλων σὲ πολυχρόνιες ποινὲς και γενικῶς ἐπέβαλε τὴν μαστίγωσι σ' ὄσους ἐκδήλωναν και τὴν ἐλάχιστην δυσαρρέσκεια. Ἔνα νεῦμα, ἕνας ἀναστεναγμὸς, μιὰ θλιμμένη φυσιογνωμία, ἀρκοῦσε γιὰ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν καταστροφὴ σ' ὀλόκληρη οἰκογένεια. Αὐτότητες μάρτυς, ὡς ἐξῆς διηγείται τὴν τρομοκρατία των ἡμερῶν ἐκείνων:

«Ὁ καταδικασθεὶς Ζαπάντης πρῶτον ζεραβδίσθη, ἔπειτα ἐπομπεῦθη κρατῶν σάρωθρον εἰς τὸ Ἀργαστόλι, ἐτέθη εἰς τὴν κρεμάλα, ἔπειτα ἐξεκρεμάσθη και αὐθις ἀπηγχονίσθη. Ὁ Βίκτωρ Μιχαλάτος κατὰ τινὰ διαδικασίαν συλλαμβάνεται και ἀρνηθεὶς εἰς τὴν ἐρώτησιν νὰ μαρτυρήσῃ ποιοὶ ἔχουν ὄπλα, ἀναβιβάζεται εἰς βαρέλιον, φορεὶ αὐτῷ τὴν ἀγχόνην ὁ δῆμος, δεμένην ἐκ κλάδου ἐλαίας, κορμνίζεται τὸ βαρέλιον και μένει ὁ δυστυχὴς κρεμώμενος. Τὸν ἔρωτον και αὐθις και πάλιν οὗτος ἀποκρίνεται: — «Πνίξτε με: μὴ με βασανίζετε: δὲν παίρνω ἀνθρώπους στοὺς λαίμῳ μου!».

«Ὁ ἀξιοματικὸς διατάσσει και ἀπολύεται, ἀλλ' ἡ δυστυχῆς γυνὴ του, παροῦσα εἰς τὴν θέαν, ἀπέβαλεν εὐθὺς παιδίον ἀρσενικόν. Ὁ Ἡλίας Τρεμαντάνης, ἐκδηλώσας ὅτι ἀγνοεὶ τίς των συγχωρικῶν του ἔχει ὄπλα, ἐκρεμάσθη εἰς τὴν ἀγχόνην, ἀλλὰ φωνάζας: «Μνησθητὶ μου, Κύριε, ὅταν ἔλθεις ἐν τῇ βασιλείᾳ σου», ὁ ἀξιοματικὸς συνηθεὶς εἰς τὴν θρησκευτικὴν φωνήν, διέταξε και τὸν ἐξεκρέμασαν, ἀλλ' ἦτο νεκρὸς!».

Ὡς ἐξῆς δὲ περιγράφει ὁ ἴδιος αὐτότητες τὴν ποινήν τῆς μαστιγώσεως:

«Ἐμαστιγώθησαν ἕως 400. Ὁ μαστιγωθὸς ἐδένετο με λωρία ἐπὶ τρίποδος και γυμνοῦσθενος τὰς ὤμοπλατας, ἐδέροτο ὑπὸ των στρατιωτῶν με λωρία δεματίνα κομπωτά, τὰ ὁποία δίσχιζον τὰς σάρκας του και οὕτω ἀνεπὶθων τὰ αἵματα. Εἰς τὸ θέμα τοῦτο ὑπερχεοῦντο νὰ παρίστανται σύζυγοι, τέκνα, συγγενεὶς και συγχω-

ρικοὶ των μαστιγωμένων, οἱ προσεῖται και ἰδιῶτα ξένων περιχώρων και χωριῶν, ὅπως ἐμπλεῖο φόβου ἐκ τοῦ θεάματος, διηγούμενοι, ἐμπνεύσσει τρέμον εἰς ἅπαντας. Πολλοὶ των μαστιγωμένων ἀπέθνησκον εὐθὺς, ἄλλοι ἐπέζων, ἀλλ' οἱ μὲν ἐστερημένοι τὰς αἰσθήσεις, οἱ δὲ ὄλωσ παραλυμένοι και ἀνίκανοι πρὸς ἐργασίαν».

Καὶ μόλαταῦτα, παρ' ἔλη τὴν τρομοκρατία αὐτὴ, παρ' ὄλα τὰ φρικῶδη αὐτὰ θέματα, ἕνας ἄνθρωπος δὲν δέειλασε στήν Κεφαλλονία και σήκωσε τὸ ἀνάστημά του ἀνέναντι τῆς θρηωιδίας των Ἄγγλων: ὁ Ἡλίας Ζερβὸς Ἰακωβάτος! Ἐχε ἀμνηστευεὶ και γυριεὶ σὲ τὸ νησί ὕστερα ἀπὸ τὴν πρώτη του ἐξορία, ὅταν ξέσπασε ἡ ἐναντίωσι τοῦ Ἀυγούστου. Δὲν πῆρε μέρος οὔτε μυστικά, οὔτε φανερά στήν κίνησι. Ἄλλ' ὅταν ἀντίκρουσε τὰ βασανιστήρια των πατριωτῶν του, ἔταν εἶδε τὴν τραγωδία των ἀπαγχονισμῶν και των μαστιγώσεων, δὲν βάσταξε: Ἐξέδωκε τὸν 40 ἀριθμὸ τοῦ «Φιλελευθέρου», ὅπου καθηγήσατε τὴ στάσι των Ἄγγλων και διαμαρτυρόταν σ' ὄλο των πολιτισμῶν κόσμου γιὰ τίς βαρβαρότητες και τίς ἀπαθροῦσιες τῆς Προστασίας. Καὶ μόνον ἡ τόλην του νὰ κυκλοφορήσῃ τὴν στιγμὴ ἐκείνη τὸν «Φιλελευθέρου», δειχνεὶ τὸν ἀτρόμητο χαρακτήρα του και τὴ μεγάλη του ψυχὴ μετρώσῃ στή δυστυχία τῆς ἀνθρωπότητος. «Πολλὰ, γράφει, οἰκογένεια διαγουν τὸν δεμύτατον χεμῶνα ἄσκειοι, γυμναὶ και πεινασμένοι. Πολλὰ χῆραι και ὀρφανὰ, ἀνυπόδητα και ἐκτραχηλισμένα, πλανῶνται εἰς τοὺς δρόμους και εἰς τὰ δρη, διανυκτερεύουν εἰς τοὺς κορμούς των δένδρων και εἰς τὰ σπῆλαια και κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας θυροδέρουν ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν ζητοῦντα βοήθειαν. Πολλοὶ πολῖται κατακείνται ἤδη ἡμιθανεὶς και ὠχροὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, θεραπείωντες τὰς καταξοχισμένους σάρκας των ἀπὸ τὴν φορικὴν μαστία και ὄλο αὐτοὶ δυστυχῆ θύματα των φίλων τῆς τάξεως και τῆς εἰρήνης!... Μόνον ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἐπτανήσου και ἡ συνένωσις τῆς μετὰ τὸ λοιπὸν ἔθνος δύναται νὰ θέσῃ τέλος εἰς τὰ δεινὰ των τέκνων τῆς!».

Τὸ μεσημέρι τῆς ἴδιας μέρας πὸν κυκλοφόρησε τὸ τέταρτο φύλλο τοῦ «Φιλελευθέρου», διετάθη ἡ σύλληψι τοῦ Ἰακωβάτου. «Ἐνὼ ἦσυχος ἀναπαύομεν ἐντός τῆς οἰκίας μου, γράφει ὁ ἴδιος, προσεκλήθη ἀφινιδίως ὑπὸ τῆς Ἀστυνομίας. Παρουσιασθεὶς, παρεπέμφθη εἰς τὰς δημοσίας φυλακάς. Μετὰ μιαν ὥραν, παρουσιασθεὶς ὁ γραμματεὺς τοῦ τοποτηρητοῦ Ρ. Στίβενς, μὲ ἀνήγγειλεν ἐκ μέρους τοῦ Ἀρμοστοῦ Οὐάραδου ὅτι, ἐπειδὴ ἡ διαγωγή μου δὲν εἶχε διορθωθεὶ, ἔνεκα τούτου ἀνελαμβάνετο ἐκ νέου ἐναντίον μου τὸ μέτρον τῆς ὑψηλῆς Ἀστυνομίας, ἡ ἐξορία δηλαδή».

— Ποῖον εἶνε τὸ ἐγκλημά μου; ἠρώτησα τὸν γραμματέα. Μήπως με ὑπολαμβάνει ὡς ἔνοχον εἰς τὰ διατρέχοντα;

— Ὁχι, ποσῶς, μὲ ἀπάντησε, μάλιστα σὲ θεωρεὶ πάντῃ ἀθῶον... ἀλλ' ἀγνοῶ και ἐγὼ τὸ ἐγκλημά σου. Ἄν θέλεις ὁμως νὰ σοῦ πῶ ὡς ἰδιώτης τὴν ῥωμὴν μου, σοῦ λέγω, ὅτι ἀφορμῆ, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἐλήφθη τὸ νέον τοῦτο μέτρον ἐναντίον σου, εἶνε ἡ ἐκδοσις τοῦ 4ου ἀριθμοῦ τῆς εφημερίδος σου.

— Τότε λοιπὸν, ἐπανέλαθον ἐγὼ, νὰ πῆς πρὸς τὸν Ἀρμοστήν, ὅτι ἡ διαγωγή μου δὲν ἔχει τι ἐπιλήψιμον, ὅτι γνωρίζω καλῶς τὰ δικαιώματά μου, ὡς ἐπίσης τὰ καθήκοντά μου και ὅτι ἂν θέλει νὰ παῦσω τὴν ἐκδοσὶν τοῦ «Φιλελευθέρου» ἡ πρέπει νὰ ἀκυρωσῇ τὸν περὶ τούτου νόμον ἢ νὰ διατάξῃ ἐγγράφως τὴν παύσιν τῆς εφημερίδος μου. Εἰς τὰς δύο ταύτας περιστάσεις εἶνε καθήκον μου νὰ ὑπακούσω, εἰς ἑλλειψίν των ἔχω δικαίωμα νὰ ἐξακολληθῶ τὴν ἐκδοσὶν.

— Θέλεις νὰ εἶπω ὅτι παύεις ἔνεκα των διατρέχόντων; ἐπρόσθεσε ὁ γραμματεὺς.

— Ὁχι, ἀπεκρίθη ἐγὼ, ὁ τύπος δὲν ἔχει τίποτε κοινὸν μετὰ τὰ διατρέχοντα, ἐπομένως δὲν ἐπιθυμῶ νὰ προσθέσῃ τίποτε περισσότερον ἀφ' ὅτι σὲ εἶπον.

Ἡ ἀπάντησι αὐτὴ σὲ κίνησ τὴ στιγμὴ τῆς τρομοκρατίας και τῆς σκληρῆς ἐφαρμογῆς του στρατιωτικοῦ νόμου, ἦταν ἀπάντησι πὸν μόνον τὸν χαρακτήρα τοῦ Ἰακωβάτου ταίριαζε. Ἐρῶσον δὲ μετεἶθε σὸ κίνημα, μποροῦσε ν' ἀπαντήσῃ κάπως μετριοπαθέστερα και νὰ μὴ ἐξωθήσῃ τὰ πράγματα στὰ ἄκρα. Ἄλλ' ὁ Ἰακωβάτος δὲν ἤξερε νὰ

Ἡλίας Ζερβὸς Ἰακωβάτος.

